

Szerelem a bolsevizmus idején

Ma elmentem Paulához. Azt mondtam neki, tíz körül leszek nála, de reggel még munkát kellett szereznem a következő hétre, és ezzel vészesen telt az idő. Óvatosnak kellett lennem, nagyon barátságosnak. Nem volt bejegyzett munkahelyem, az ember nem tudhatta, hogyan gondolkodik a másik. Csikorgott az agyamban, hogy késni fogok, pedig Paula [akkor] mindennél fontosabb volt. Nem csak arról volt szó, hogy elolvasta, amit írtam, és ezáltal valaki, akibe bele-szerettem, megismerhette legkisebb rezdüléseimet is. Mármint azokat, amelyeket észre tudtam venni. De arról is, hogy reméltem: végre egyedül találom. Pontosán nem képzeltem el semmit, de azt tudtam, hogy mennyire vágyom rá. Ezért reggel szándékosan a piros félcipőmet vettem föl és nem a fűzőset, hogy hamarabb lerúghassam a lábamról.

Dél is elmúlt, mire kiértem hozzá. Remélni akartam, hogy ő is úgy várjon rám, ahogy én őrá, de sötétben tapogatóztam Paula érzelmeit illetően, és a késésem miatti ingerültségem rátelepedett arra a rettegésemre, hogy talán teljesen félreérték valamit.

Zümmögött a kertajtó, a kutya elém rohant, a várakozás öröme, ami teljesen betöltött, mialatt mentem a kertí úton a ház felé. Azt hittem, valami nagyon fontos vár, noha nem tudtam pontosan, mi lesz, de Paula tudtommal a barátom volt, legalábbis bennem egy volt velem. Fölfelé menet a megfogalmazatlan remény, hogy teljessé válhat. Még ha nem is fontos, hogy az fog történni, de azért történ-jék, mert az a legjobb.

A kertet borító sárga falevelek közül beléptem az előtérbe, ahol várt, és észre se vettem az anyját, csak őt láttam és a sápadtságát. Szemöldökének fekete vonalú íve alatt a barna szempár sötétségét kiemelte arcának fehérsége. Határozott, majdnem fiús rajzolatú arcát egy lányos, de erős akaratról árulkodó lény hordozta. Ez az akarat, ha a vágy felszabadítja, és végre támadóan ugyanarra törne, amire hasonló erőszakkal én vele szemben... De most, hogy ilyen halk, és hogy nem tudtam, miért van ez, de csak ennek oka érdekelt és semmi más, hogy miért sápadt, hogy miért tűnik ettől olyan soványnak? Hátha azért van, mert engem várt? Hogy nem hatolhatok most az agyába! És akkor egy pillanatra teljesen el-szorult a torkom.

Vagy azért ilyen, mert valami miatt beteg, fáradt és kimerült? És akkor vala-hogy ki ne derüljön, hogy én annyira... És mégis [napokkal utána már], tudtam, hogy kiderülhetett volna, és gyűlöltem magam, amiért páncként hordom ma-gam körül az önmagamtól megittasult éneket, és képtelen vagyok felfogni a valóságot. Köszöntem neki, és tudtam, hogy határozott vagyok, akárcsak Kongó Müller, a német zsoldos Katangában [akiről akkoriban a pártállami újságok is írhattak], amikor egy faluba hatol, melyről nem tudja, hogyan várják ott. Nagyon

összeszedem magam ilyenkor, akárcsak Dzsajam, amikor a Rodopéban vándoroltunk az Ördög torka felé, miközben a fegyveresek állandóan igazoltattak [megszoktuk, ráadásul határvidéken jártunk]; Dzsajam is uralkodott magán a többiek előtt, és nem feküdt oda hozzám esténként. Akkor még én is tudtam uralkodni magamon.

És végimentem az előszobán, már a szobaajtóban, amikor hallom, hogy utánam szól, hogy köszönjek a mamájának, aki ott állt, hajlottan a falépcsőn, a fehérre festett korlátot fogva, és én gyorsan mondtam is, hogy ne haragudjék... És visszamentem az előtérbe, mert mondta, hogy vegyem le a kabátomat. De ezt is azon a halk hangon, és mintha a fájdalom (vagy a készülő gyengédség?), és bennem csak mintha a várakozás, meg az öröm reménye... Noha már az is rossz volt, hogy rögtön mondta (és ebben volt valami más, a sápadtságával nem összefüggő): – Nem tudtál telefonálni? – Megpróbáltam hazudni, hogy nem úgy emlékeztem, hogy telefonálnom kellett volna, ha kések. És ő mondta, nagyon egyszerűen mondta, hogy neki mást is kellett volna csinálnia, én meg ordítani szerettem volna a haragtól, hogy ilyen vagyok, mert pontosan emlékeztem rá, hogy kérte előző nap, mert képtelen vagyok megoldani, hogy telefonáljak, amikor el vagyok valamivel foglalva, ingerült leszek, ha arra gondolok, hogy félbe kell szakítanom magam. Úgyis azért merülök annyira el, hogy mennél hamarabb befejezhessem, és utána az történjék, amiért tulajdonképpen telefonálnom kell...

Aztán már bent, abban a szobában, a nagyobbik szoba mellett, életének színhegyén, amely annyira más és [azt hittem] mégis megközelíthető. Már ott állt az íróasztala előtt, ez volt benne az egyetlen bútor néhány széken és párnán kívül, és észrevettem, milyen ruhában van. Vette elő a keményfedelű füzetet, amelybe beírta, amit mondani akart. Bennem csak a várakozás, már el is felejtettem az előző pillanatot, mert csak őt láttam. Megkérdeztem tőle, hogy az a hosszú, köntösszerű bordóbarna öltözék a háziruhája-e. Holott aligha lehetett háziruha, soha nem is láttam még rajta, de ahogy ott leült az íróasztala elé, hát csak a melleit láttam, ahogy az emlőbimbók keményen meredtek kifelé a szövetet domborítva, a majdnem fájdalmat okozó vonzódás, és én a legszívesebben már csak oda nyúltam volna.

Ehelyett azt kérdeztem tőle: – Otthon mindig ebben a ruhában szoktál lenni? – Úgy emlékszem, azt mondta, nem. Már a kezemben volt a füzet. Percekig semmiféle gondolat nem volt bennem, utólag visszagondolva szinte hihetetlen, hogy ilyen pillanatai voltak a létemnek, és közben még érzéltem is, hogy semmi, de semmi, és ha nem lett volna bennem a várakozás feszültsége, hát átéltem volna talán a halál édességét vagy a tengervíz végtelenségét. Ez is valamiféle háború, még ha nem is hasonlít a trójaira.

De csak átmentünk a másik szobába, ahol Colt, a férje szokott lenni, abban is alig volt bútor, és a csend, meg a könyvek a másik szoba szemközti falán, és oldalt a kiugró ablak keretei fehérlettek, kint pedig ködös, levélhullató idő várakozott.

A kis asztalka, ahová leültem, miközben kiment, almát hozott és nekem is nyújtotta. Kis tálcát tett az asztalra, azzal a Kneckebróttal, melyet Írisz is szokott venni, és megint kiment, és én csak percek múlva jöttem rá, addig egy gondolat se bennem, hogy most el kell olvasnom, amit írt, és ez is ugyanolyan jó volt, mert a jelenlétéhez kapcsolódott, közben ő a másik szobában, apró neszek jelezték.

Még mielőtt magamra maradtam, megkérdeztem tőle, hogy mi baja. Merthogy a hangja. Hogy nem beteg-e? – Beteg vagy? – kérdeztem. – Miért? – Hát olyan halk vagy. Valami bajod van? – kérdeztem, és közben valami mintha el akarta volna szorítani a torkomat, csak valami más nem engedte. Hogy szeretném, ha miattam lett volna ilyen, mint akit megvertek, hogy átöllehessem. Hogy azért ilyen, mert rám várt, és ez ugyanolyan fontos neki, mint nekem, és azt is akarja, és amiatt éppen, hogy azt is akarja, olyan most, mert nagyon szeretné, ahogy én szeretném, mert mindennél fontosabb, nagyon kell, mert őt is vonzza, sürget, és fél is, ahogy (talán) mindenki, amikor felmerül, hogy nem fog sikerülni, mert visszautasítják. Lehet, gondoltam, hogy egy lánynak még nehezebb, mert nem léphet föl olyan nyíltan, akár egy férfi (de hát én nyíltan léptem föl?). Az is átvillant, hogy segítenem kellene neki, ne legyen ennek kiszolgáltatva. Holott tudnom kellett volna, hogy ha ő akar valamit, akkor...

Arra a sejtelmemre, hogy valakit teljesen félreérték, és ez kiderülhet, mert olyat teszek, amit egyáltalán nem vár, és nem is akarná, erre valósággal rosszul lettem, és végképp nem tudtam, hogy most akkor miért is érzi rosszul magát, és most már én is miért. A két rosszullet ugyanaz lehet, még ha az okok különbözők is. De ha az okok is azonosak! Erre a gondolatra megint az édesség valahol belül. Hát miért ne lehetne nyomban szeretkezni?

Közben már olvastam, amit írt, és néha csodáltam, hogy milyen értelmes, néha meg nem értettem, de teljesen mindegy volt, mert csak ő volt fontos, semmi más. Ő arról a naplóról írt, melyet odaadtam neki, és mindig olyasmi tetszett neki benne, amit én nem tartottam annyira jónak, és amit én tartottam jónak, az egyáltalán nem tetszett neki. Sokszor belekezdett valamibe rólam, de nem magyarázta meg pontosan, hogy miért is érdekli, amit írtam. „Mi az, amit én akarok? Hogy mindenkinek arra vagy jó, hogy kiszipolyozza magának ebből azt, ami neki ebből hasznos...”, írta a szövegemről, és ezt tulajdonképpen egyáltalán nem értettem. Mert most tényleg erre való vagyok, vagy nem? És utólag az jut az eszembe, hogy akkor miért nem arra is, amit vele is szerettem volna csinálni. Úgy. Vadul. Együtt. Lihegve.

De mindegy volt, mert csak a várakozás és a vonzás, az előre nem látható, de remélt jó, hogy ott lehetek vele, mert ez legalább vitathatatlan, ha akarnám (merném), kitapintható. Befejeztem az olvasást, néha még visszalapoztam [valójában semmit sem értettem], aztán átmentem hozzá a szobájába.

Szerettem volna a legszívesebben odalépni hozzá, fölé hajolni, ahogy ott ült, megható sápadtságával, a fekete haja, a sötét szeme, a kezdődő szarkalábak a szemsarkakban, és csak odanyúlni... Oda. Neki. Szorulni. Holott már éreztem, hogy nem ez feszít, és kedvem sincs, hogy nekifeszüljek, de talán csak látszat, mert ha ő felkínálná... Ha akarná, azzal a fiús akarással, amelyben egyik pillanatban a lányság, másban meg az akarat vibrál. Csak annyira zaklatott vagyok, látszatra nyugodt, hogy a közvetlen vágy el van takarva bennem, nem léphet előtérbe, mert egyszerre túl sok minden más is van.

Ehelyett arról kezdtem beszélni, amit írt, és föl-alá járkáltam, miközben mondtam neki, hogy mit nem értek [semmit]. Csak arra figyeltem föl, hogy megint olyan halkán azt mondja, álljak meg, mert el fog szédülni és nem bírja tovább. Én megint megkérdeztem, hogy beteg-e. És kétség és remény között in-

gadoztam, hogy miért van ez az állapota, és közben úgy éreztem, határozottan és nyersen beszélek, ahelyett, hogy hozzáléptem volna, és – szinte fájt a kezemnek, hogy nem mehet végig a vállán, a hajlatain, a bőre felszínén – érinthettem, megsimíthattam és megragadhattam volna, és elkezdték volna. Először a kezünkkel.

Ahelyett csak megálltam, állva maradva beszéltem tovább arról, ami egyáltalán nem érdekelt, a naplómról, melyet elolvastam, mégis folytattam, és megpróbáltam odafigyelni rá, megérteni őt, mert annyira képtelen vagyok másokat megérteni, most is, biztos, hogy semmit sem értek, és egészen másként van, mint ahogy még halványan remélni szeretném. Mert nem bizonyosodhattam meg semmi felől, mert nem mozdultam, és csak mondogattuk ezt a sok feleslegeset, ami neki talán fontos lehetett (de ebből semmit sem értettem), és nekem akkor hiába az egész. Oda voltam ragasztva tökéletlenségem árbócához, és őrjöngve hallgattam saját sziréneimnek a hangját.

Kérdeztem tőle, nem értem, miért olyan fontos neki, hogy elolvassa, amit magamról írtam?

Magyarázta, hogy csak másból tud kiindulni, és másra van ehhez szüksége.

Nem értettem, minek kell ez neki, ez a más?

Ő azt mondta, hogy önmaga őt nem érdekli, vagy nem tud vele mit kezdeni. Valahogy így, mert képtelen vagyok igazán visszaemlékezni arra, amit pontosan mondott, holott nagyon fontos volt, és egyáltalán nem értettem.

Mert miért ne tudna kiindulni önmagából, gondoltam, és miért ne lenne az a legérdekesebb neki is? Mikor nekem az a legérdekesebb. Ő. Önmagam. A kettő egyszerre. Képtelen voltam megfogalmazni, mit is gondolok igazán. Azt ugyanis, hogy hát hadd foghassuk, öleljük végre át egymást, hadd élhessem át nemcsak a lényét, hanem a szép testét is, valamivel kisebb az enyémnél (tudja is), nyilván ezért tart a széke előtt kupacnyi könyvet, melyre a talpát helyezheti ülés közben, ha nem ér földet a lába.

Hogy mi a fenének nem rohanom le azt az édes, kurta – egyáltalán nem kurta, csak ő mondja – testét, mert úgyminden ezen keresztül létezik, és ha végre megtörténnék, normálisan is lehetne végre beszélni. Legalábbis én.

De nem mozdultam. Csak egyre ingerültebb lettem és egyre határozottabban beszéltem. Tudtam is meg nem is, miért van ez. És zavart, hogy nem járkálhatok. Zavart, hogy zavarban vagyok, és nem tudok már vele úgy beszélni, ahogy Akillezzel vagy Káriszal. Mert Akillest nem kívánom, egy férfi, és ezért semmiféle kívánás nem zavar. Káriszt meg kívánhatom, és azért nem zavar. Akkor őt, valaki más is, miért nem?

Arról, hogy Paula nő, hogy tudnék megfeledkezni?

„...nem érdekel. Te, a személyed, semmilyen konkrét személyes kapcsolatban nem vagy számomra ezzel itt abban a pillanatban, hogy dolgozni [aláhúzta] kezdek ezen az anyagon”, írta a füzetbe. Nem voltam képes kimondani, amit akkor ki kellett volna, hogy eldőljön, de egyszersmind egyszerűvé is váljék minden. Igenis érdekelje, mert csak ez az érdekes, és füttyülök az „anyagra” meg a „munkára”. Mégse mozdultam, hogy megbizonyosodjam, végül is mi a „helyzet”. Hogy végre vége legyen ennek a bizonytalanságnak, és vagy ráboruljak végre, és akkor úgy érezzem: rám szakad ez a csodálatos, fehér stukkós mennyezet,

vagy valami iszonyú lesz, mert erről szó se lehet, és megint én vagyok, akinek csak az kell, és aki ezért mindent mindig teljesen félreért – és ezt, ezt nem merem abban az állapotomban vállalni? Ezért nem merem végül megtenni a mozdulatot (szavakat nem találtam), holott néha úgy éreztem, még egy pillanat, és kinyúlik valamilyen alig tapintható gyengédség belőlem, hogy körülfonja és beleájuljunk valami hasonlíthatatlan édességbe.

De semmi, csak a tartózkodás, a fegyelem, az ingerültség meg a lelkiismeret-furdalás, mert hiszen semmiről sem tehet, és honnan is tudhatná, ha én sem adom semmiféle jelét. Miközben megkínzom a kemény hangommal és az értetlen mondataimmal, az ingerültségemmel, mely sehogy se találja a tárgyát, hiszen magam vagyok ez a tárgy, és hogy tudnám igazán gyűlölni önmagamat?

A jelenlétében aztán újra végigolvastam, amit a naplómról írt, hátha eszembe jut valami, és időt nyerve végül mégiscsak hozzásimulhatok. Ehelyett megint az áldatlan beszélgetés a művészetről, a filmről, és arról, hogy ő hogyan tud csak dolgozni, mert neki másnak az anyaga kell. – De hiszen Bergman is maga írja a forgatókönyveit – mondtam. – Nem szorul másra.

De a legjobban az érdekelt, vajon miattam vett-e olyan ruhát, azt a hosszú, puha omlású szövetet magára. Vagy olyasmíért, aminek semmi köze hozzám? Csak végre el tudnám dönteni, miközben a határozatlanságom egyre elviselhetlenebb.

Kezdetől fogva az volt az érzésem, hogy értelmesebb nálam, ezt meg is mondtam neki már a megismerkedésünk kezdetén. És ez nekem nagyon megfelelt. Rögtön éreztem, vigyáznom kell, mert mintha nyomban ingerült lett volna, mintha minden érzelmességtől ingerültté válnék. (Ha úgy látta jónak, nagyon ingerülten tudta megmondani a magáét.) Amikor először nálunk volt, és nézegette az új írógépet, és mellettem állva ráhajolt, én meg valamit mondtam, a hangomban lehetett valami kedvesség, ő meg hirtelen elfordult, és visszament az előbbi helyére, mint aki vagy megijedt, vagy viszolyog valamitől, és azóta sem tudom, mi a helyzet kettőnk között. Olyan lehettem, mint valami klón a természetesen fogant emberekhez képest.

– Én nem vagyok Bergman – mondta valami lányos komolysággal, de mintha ingerülten is.

Aztán mondtam, hogy semmiféle forgatókönyvet nem tudok írni, és nem tudom azt sem, mikorra lesz olyan a kéziratom, hogy kiadhatom a kezemből. Ő nyomban letolt, hogy nem kell semmiféle forgatókönyv, csak a kézirat.

És a vége felé, már reményt veszítve, még egyszer megpróbálkoztam, hogy másra tereljem a beszélgetést. Azt kérdeztem: – Neked volt szorongásos neurózisod? – Először azt mondta, „persze”, de olyan hangsúlytalanul, hogy vagy nem igaz, vagy csak általánosságban beszél, nem ugyanarra gondol, mert azt hiszi, hogy a rosszkedv, arról van szó. De aztán azt mondta, hogy ami nekem volt, azzal ugyan nem találkozott magában, mert nem voltak gyilkos kényszerképzetek, de helyette volt más, és Akillesznek is volt más. Ezeknek inkább depressziójuk szokott lenni, vagy valami melankóliájuk, ami engem nem érdekelt. De sehogy se tudtunk zöldágra vergődni, hiába mondtam, hogy nekem csak az a fontos, hogy szabaduljak meg ezektől a képzetektől, melyeket magam okoztam saját magamnak azzal, hogy nekiestem saját magamnak, és addig asszociáltam szaba-

don bármiféle gondolatra, amíg a bármiféle bekövetkezett, és egyelőre nem tudok tőle szabadulni. Azért is írtam meg erről mindent a naplómban, mert abban reménykedtem, hogy az okát is megtudhatom [pedig tudtam: én]. És nyilvánvalóan nem vagyok a végén.

Mire ő azt válaszolta, hogy akkor írhatom örökké, mert az okát csak örökké írva tudhatom meg. Ettől teljesen kielégítetlen és rosszkedvű lettem. Tomboltam belül, rögtön el is akartam menni, csak előbb beletömtem a számba néhány Kneckebrótot, mert éhes is voltam. És nagyon kétségbe ejtett, hogy ott van előttem, és még mindig nem lépek oda hozzá. Még mindig nem mondok neki semmi kedveset, csak a visszautasítástól rettegetem. Hogy megint kiderül: teljesen félreértettem mindent (hogy mégis lehetne vele), és képtelen vagyok valaki mást megérteni. Ettől a vereségtől félttem, mert pontosan tudtam, amit Paula korábban mondott, hogy csak saját magam érdekel, és ezért az a veszély fenyeget, hogy magamra maradok, és ettől a magánytól iszonyodom igazán, ezért nem mertem kenyértörésre vinni a dolgot vele.

A végén azt mondta valamire: – emberitiszem van. – Megható volt, szerettem volna és képtelen voltam megoldani. Szenvedhetett valamitől, végképp nem tudtam, mitől és már nem reméltem. Legalább valami jelét adná! De miért is adná, amikor éppen én vagyok az, aki semmi jelét nem adja, csak beszél. És hát ha egyáltalán nem... csak én.

Aztán egy pillanat, felálltam, behoztam a kabátomat, meg lenyeltem egy kegyeret, becsomagoltam a naplóm, elkértem még azt is, amit ő írt, elmentem. A legszívesebben a földhöz vertem volna magam.

Mennél jobban távolodtam, annál inkább szerettem volna visszamenni, mert lehet, hogy megbántottam, és ezt jóvá kell tennem, de képtelen voltam átlátni, mi is történt, főleg: mit érzett ő, mi az igazság? Megint nem értek semmit. Ő sem ért semmit? Vagy átlátott rajtam, és éppen azért viselkedett úgy?

Miért nem mertem mozdulni, odalépni hozzá, vallani, hogy kiderüljön: édes, csodálatos. Ki merete megakadályozni? Hol van? Hadd öljem meg. Hadd döfjem ki a szemét, csavarjam hátra a fejét, húzzam karóba, gyilkoljam meg a legválogatottabb kínzások között. Nem kaptam választ, csak ez a süket őszi idő meg az a kevés ember a fákkal szegélyezett, lejtős utcákon.

A szorongás akadályozta meg? Mit nem adnék, ha kioperáltathatnám magamból azt, ami megakadályozta, hogy a tetteim összhangban legyenek a vágyaimmal! De lehet, hogy éppen ezt az operációt nem szabad elvégezni, mert akkor meg vadállattá válnék? Sokkal korábban kellett volna a vadállatnak és a gyávának összerendeződnie bennem... Most legfeljebb hálát adhatok a szorongásomnak, hogy segítségével uralkodni tudok magamon, és nem gyilkolok. Közben sirathatom, hogy a paradicsom kapuit bezárták előttem az istenek.

Miféle történet ez? Miféle szerelem? Hol itt a vágy és a végzet egykori, csodálatos, egyszerű, átélhető egysége? Semmire se megyek Jászónnal és Médeiával – holott mindent tőlük tanultam.

Mentem hazafelé, azon a kettős fasorral szegélyezett hosszú úton, melynek szélén villamossínek vezetnek a városszéli erdőségbe, közepén a széles aszfaltút a városba tartó autókkal, távolabb a fasor mentén kertes házak, és harminc évvel azelőtt a várból kitörő németek rohantak itt végig, miközben a tetőkről az orosz

lövészek kaszálták őket. A homlokom mögött valami vörös, mámoros, izzó gyűlölettel töltött tenger, a vize ritmikusan emelkedik és süllyed. Tombolni. Elmenni valahová, Kurdisztánba, vállalni egy reménytelen feladatot, merényleteket elkövetni a mindenkori hatalom ellen, megveszekedett, dühöngő őrültként küzdeni egy pusztulásra ítélt ügyért. Itt soha többé ne lássanak. Főleg ő ne lásson soha már, így álljak bosszút rajta azért, amiért én vagyok a hibás.

Lassan egyre távolabb kerültem tőle, közelebb ahhoz az utcához, ahol lakunk, eltűntek a kertes házak, már emeletesek, a faszor is mögöttem maradt, csak az autók meg a benzinger. A szomszédból éppen az örökké okoskodó, hülye Blúm és divatozó felesége, Mollí jöttek velem szembe, akikkel a kóp szmájlíngon kívül soha nem tudtam mit kezdeni.

Aztán a félelem, hogy otthon – a 47° 30' 26" és 19° 01' 27" földrajzi metszéspontján – sem fogok tudni uralkodni magamon, és Káriszt is megkínzom, mert árasztom magamból a gyötrelmet. Mennél távolabb kerültem Paulától, annál inkább szerettem volna visszahozni, és csak azt mondani: – Ne haragudj! – Legalább ennyit, de talán lehetne több is, és végre kiderülne, hogy akart-e engem. Talán mégis jóvá lehetne tenni, átölelhetném és egyetértésével belé hatolhatnék, és feloldódhatnék végre.

Hazaérkezve, a középső szobában a gyerekek meg az összevissza heverő játékok, a mi szobánkban Kárisz fogadott nevetve. Leültem az ablak melletti fotelba, a két gyerek az ölembe mászott, és végig kellett olvasnom nekik az egyik Babartörténetet a Mikulásról. Kimerültség szakadt rám, a közepe felé már majdnem elaludtam, néha félálomban mondtam tovább a már majdnem kívülről ismert mondatokat, Kárisz egyszer fel is kelt a helyéről, hogy az arcomba nézhessen: alszom-e. Barátságos kék szeme kíváncsian pillantott belém, szőke haja középen hetykén felállt, szeplők legelésztek az orrnyerge alatt. Aztán a fürdőszobába hurcolásztuk a gyerekeket, és egy óra múlva az ágyukban voltak, egy kupacban a középső szobában.

Írisz nyolcra érkezett. A beszélgetés, akár a lebegés. Miközben nyomasztott, ami Paulával történt. Mikor röviden elmondtam nekik, láttam az arcukon, hogy szörnyű lehettem, csak olyasmit csináltam, ami rossz volt. Attól kezdve, hogy nem telefonáltam a késésem miatt, folytatva azzal, ahogy a ruhájára kérdeztem, és azzal is, hogy nem mentem vissza.

Írisz elmesélte, hogy mindig jó volt, amikor vissza tudott menni. – Amikor elváltam Hektórtól, ott a Várban, és éreztem, hogy ilyen rosszul végződött közöttünk az a találkozás, és akkor egy fél órát futottam vissza, hogy utolérjem. És akkor nem kellett mondani semmit, mert elég volt a tény...

– Ha eszembe jutott volna valami – mondtam. Ha ebből, amit mond, akkor ott Paulától elmenetben, csak egy hang az eszembe jutott volna... Hogy azt mondjam neki, megadva magam a szép, fekete szemű arcának, hogy nem tudok mit kezdeni magammal, hogy tehetetlen vagyok, mert annyira kívánom. Hogy ez a vallomás fontosabb nekem, mint az elutasítás, akkor biztos, hogy nyomban belekapaszzkodtam volna. De nem jutott az eszembe. Miért? Mi akadályozta meg, hogy magam legyek?

Ők ketten csak néztek rám, jóindulatúan. Talán a szorongásomra gondoltak, amely hónapok óta elszabadult bennem? Vagy szeretnek?

– Még nincs veszve semmi – mondta Írisz mosolyogva. Közben viszonylag nagy száján az érzéki, sötétvörös ajkak kedvesen széthúzódtak a fehér fogain, a mélyfekete szeme szinte villogni tud, ha éppen nem tölti el valami még feketébb sötétség. Rá mondta Akillesz, hogy ezt a tekintetet, ezt kellene tudni megírni. Akkor még nem írta meg a szép Helénát, ahogy négykézláb hátulról fölfelé kínálja magát, és meztelensége világított a padlón – persze, hogy meg kellett változtatnia a nevét (és az is lehet, hogy egyáltalán nem [csak] Íriszre gondolt, hanem egyszerre több más „kisasszonyra” is), mert – ugye – a szép irodalom nem lehet maga a valóság. És Akillesz ebben bizony soha nem ismert tréfát. Tisztelik is ezért az Égei- és Fekete-tenger egész nyugati és északnyugati partvidékén.

Aztán mindketten kimentek a konyhába, én meg végigdőltem az ágyon, és valami félálomba merültem, mint közvetlenül minden hazatérés után.

Mélynek tűnt az álom, mert mintha belezuhantam volna, mégsem volt igazi, mert Kárisz és Írisz beszélgetésének hangja a konyhából mégis elérte tudatomat, akárcsak a gyerekek egyre ritkuló neszezése a másik szobából. Úgy értek el az otthoni este, a külvilágom hangjai, ahogy az utóbbi hónapokban sokszor: egyszerre tudtam, hogy alszom (és tényleg alszom, a tagjaim mintha ólomból, és a gondolataim mintha nem lettek volna gondolatok, és mintha minden ugyanúgy irányíthatatlanná vált volna, kiszabadulva minden erő vagy hatalom alól, akárcsak az igazi alváskor), és egyszerre tudtam, hogy tudom, elérnek a külső hangok. Furcsa volt, és néha megérintett a teljes elmerülés, amely mint enyhet adó halk zsibbadás futott végig rajtam, de sohasem tudott eluralkodni, csak finoman visszaváltozott ebbe a különös, félig éber, félig alvó állapotba. Mintha állatok aludnának így, a lovak vagy a farkasok, állva vagy összegömbölyödve, de a legkisebb neszt is érzékelve, örökké ugrásra készen, hogy teljesen hiábavaló legyen őket álmukban meglepni, az éberségük akkor se lenne sokkal gyengébb.

Így telhetett el talán fél óra, mikor mintha egész csöppet jobban tudatára ébredtem volna annak, hogy most alszom, de mintha lassan ki is pihentem volna magam, és majd következik a felébredés, de azért vissza-visszazuhantam, nem a teljesen mély álomba, az igazi elalvás teljes öntudatvesztésébe, hanem ebbe a felemás állapotba. De maga a vissza-visszazuhanás olyasféle zuhanás volt, mint az igazi zuhanás, módszerbelileg és technikailag, hangulatilag és érzékileg teljesen olyan. A zuhanásnak ez a legteljesebb vége, melyet nem lehet soha megragadni, mert ekkor kezdődik el az igazi alvás, és pont ezt már nem élheti át figyelve az ember. Azt, hogy: most. Ebben a pillanatban aludtál el végleg. Régebben néha játszottam vele, hogy rajtakapom magam, kivárom és megállapítom, hol és mikor van az a pont, amikor végleg álomba merülök, mikor már nemcsak a kellemes zsibbadás van, hanem az öntudatlanság maga, amikor tehát kikapcsolódik végleg *valami*, az a *valami*, amiről nem tudom, énem melyik része, noha összefügg az akaratommal, csak éppen nem tudom, hogyan és belőle mi.

Ezt a rajtakapást régebben néha próbáltam, amikor még kutya bajom volt (vagy már ez is a jele volt, hogy a helyzet megváltozik?), de mostanában nem akarok ilyesmivel játszani, mert semmiféle kísérletezgetésre nem vállalkozom, olyan félelmetes volt, ami történt korábban.

Most is vissza-visszazuhantam, de most, ekkor, mintha valamivel sűrűbb egymásutánban, éberebb is lettem egy egész csöppet, és ezért a vissza-vissza-

zuhanás messzebből-magasabbról, szinte a teljesen tudatosból indult el minduntalan.

És ahogy ez történt, elő-előfordulgatott, és közben még be-beállt az alvó, de mégsem teljesen alvó állapot, elkezdett egy hang beszélni.

Tőlem teljesen külön, ugyanolyan függetlenül, mint amikor álomban álmodik az ember, és valamelyik álombeli alakja beszél, de most nem volt sehol semmiféle megtestesítés, képkialakulás, nem vett föl érzéki formát, mint ahogy az álmokban mindennek alakja, színe, eseménye szokott lenni, csupán beszélni kezdett egy tőlem teljesen különálló, külső forrásból származó vagy legalábbis nem az én ellenőrzésem alatt álló, nem általam irányított vagy akart hang. Nem olyan hang, mint amilyen hangokat gondolkodás, ábrándozás közben irányítok, mikor képzelt beszélgetéseket játszom le, vagy más, megelevenített személyekkel önmagamban vitatkozom. Ennek a hangnak a mondanivalóját ugyanúgy nem én határoztam meg, mint ahogy nem én határozom meg tudatosan akarva az igazi álombeli eseményeket sem. Ez a hang rajtam kívül létezett. Noha csak én hallhattam. Azért éreztem annyira, hogy rajtam kívül, mert ugyanakkor nem aludtam igazán, viszont a hang úgy és onnan beszélt, ahogy és ahonnan az igazi álomban szoktak a hangok beszélni.

Nyugodt, egyenletes, önmagában biztos hang volt, mintha olyasvalakié lenne, aki mindenről tud, és mindennek az okát nagyon is jól ismeri, azokat az okokat, amikért mindezek a hónapok úgy zajlottak le, ahogy megtörténtek. Az a világ, amelyből származott, nem én lehettem, abban a világban sohasem voltam. És attól teljesen függetlenül, amit ez a hang közölt velem, volt benne valami, amin keresztül megéreztem valamit ebből a világból. Ez a világ idegen volt és szenttelen. Majdnem kegyetlen.

Nyilván mindent lehet hasonlítani valamihez, és ha hasonlót keresnek, hát magabiztos hang volt, mint például Balla Lászlóé a lipótmezei kórház rendelőjében. Miután ellátta azt a minden ok nélkül zokogó beteget, akit a folyosóról hoztak be hozzá, Balla ráért velem beszélgetni [ellátni], és annak alapján, amit elmondtam neki a tüneteimről, határozottan és nyugodtan elmagyarázta nekem, hogy miről is van szó, és tudja, hogy mindettől nem fogok megőrlülni. – Csak éppen kinyílt egy ajtó, és ezúttal magadnak kell megtanulnod újra becsukni – mondta. Utána hónapokig rettegtem ettől a mondatától is, nem csak önmagamtól. Hogy csak én csukhatok be valamit? Hogy minden csak rajtam múlik? A „csak” volt maga a rettenet. Hogy senki sem segíthet önnön magamon kívül.

De ha történetesen nem Balla Lászlóhoz fordultam volna, akkor kinek a hangja lehetne? Rajka Tiborra mindenesetre nem emlékeztetett, akit először kerestem föl, de ő nem vállalt, és ez ennyiben is maradt. És ahogy később Gerő Zsuzsa mondta mindezt tőlem hallva: – Ennyire nem volt bizalma az apjában? – Hogy nem tudtam egyetlen pszichológusban se igazán megbízni? Magamat feltétel nélkül átadni?

Pedig ők mind orvosok, s mint az közismert, fel tudják támasztani a halottakat. Csak nekem kell magamnak magamat.

Erre a hangra most hirtelenjében senkit sem találok, bár mintha sejteném, hogy ismerek még néhány ehhez hasonló, nyugodt, kiegyensúlyozott, a dolgot tudó, tárgyilagos hangot.

És ez a hang valami ilyesmit mondott: – El tudtam-e magam már teljesen engedni? Igen? Mert ha igen, az jó jel lett volna, ez az elengedés a gyógyulás jele lenne. De lehet, hogy nem engedtem volna még el magam? Mégse következett még be az elengedés? – kérdezte tovább a nyugodt és tárgyilagos hang. És megint ismétlődött – mintha ismétlődött volna az első fele. És ahogy ez a hang csengett, és minden szavát értettem, ennek a tőlem független forrásnak mintegy a hatása alatt, ellenőrizve, valóban sikerült-e, megpróbáltam magam valóban elengedni, hogy megoldjam ezt a különös elmerülést a teljes álomba, ahová olyan jó elmerülni, amikor az ember fáradt és aludni akar.

És akkor.

És akkor, amikor ez mintha éppen sikerült volna.

És akkor, abban a pillanatban, amikor ez elkezdődött lezajlani, és éppen, hogy éreztem, most merülök, na most merülök, na ebben a pillanatban merülök, na éppen ebben a másodperc töredék részében (és megtudhatom, milyen az a pillanat, a *valami* tökéletes elvesztésének pillanatai) –

Mintha valami hatalmas rándulás.

Mintha többszörös, megismétlődő, a dobhártyámat meglendítő, a testem egészén végigfutó rándulás. Kapott el. A dobhártyám furcsán pattant, annyiszor, ahányszor ez a rándulás rohamszerűen végigfutott. Olyasfélélt csinált a dobhártya, mint amikor úgy érezzük, eldugult a fülünk, ez öntudatlanul ásításra készítet, pontosabban nem ásítunk, csak az állkapcsunkkal lefelé ásításhoz hasonló mozdulatot végzünk, ezáltal megnyitunk valamit a hallójáratban, ettől mintha megtisztulna a fül, kinyílik a belseje, jobban hallunk vagy legalábbis azt hisszük, pedig előzőleg is jól hallottunk. Vagy amikor a teljes teret betöltően csattanó ágyúlövés eldördülésének detonációja előtt nyitva kell tartanunk a szánkat, hogy kiegyenlítődjenek a külső és a belső nyomás.

És anélkül, hogy időt hagyott volna, az általam ellenőrizhetetlen hang megszólalt, de már csak egyetlen szót mondott, egyetlen kijelentést, mely, ha különben elhangzik, éberem és a tudatom által szabályozva, nem jelent többet, mint ezer másik szó, de itt távolról jött, tőlem függetlenül. Váratlanul. Ezért jelentősége volt. És ez a szó így hangzott:

– Gyáva.

És mögötte mintha a tárgytalanság mindent elárasztó közönye akart volna feltárulkozni: de csak a sejtelme.

És mintha emlékeztem volna arra, amit Balla László mondott: hogy nyugodtan ellenállhatok neki, ha megrohan a kényszeres rettegés, holott semmi, de semmi tudatos nem volt ebben az emlékezésben, mégis, ez az emlék vezérelte az akaratom, hogy nem akarom. Ott az ágyon, a hátamon fekve, akarva szembezálltam, akarva elfojtottam, akarva visszaszorítottam az egészséget, és aztán vége volt, és teljesen fölébredtem, és már csak emlékeztem.

Pontosan emlékeztem még rá, mint amikor az álomból ébredés pillanatában még pontosan emlékszik az ember az álom képeire, hogy tehát tudtam a hangról. Mintha a hang maga is mondta volna, hogy ő, ez a hang, vagy az a forrás, ahonnan származik, az a forrás pontosan tudja, hogy mi az ok, mik az összetevői, mi a magyarázata mindannak, ami velem történik, és a szorongásomat kiváltotta. És ha kapcsolatot tudnék találni vele, ha szóra bírhatnám – mint olyas-

valakit, akit sohasem lehet szóra bírni, mert annyira szemérmes és annyira tartózkodó, annyira mélységes mélybe rejtett – akkor minden további nélkül én is megtudnám, és minden megoldódnék. Mert ha tudom az okot, az igazi és pontos okot, szorongásom megfogalmazható okát, akkor már tudom, hogy mit kell tennem, hogy végleg feloldódjék és eltűnjék a múltban.

És felébredve arra is emlékeztem, hogy Hektór is azt mondta, ne foglalkozzam ilyesmivel, és Balla László is mondta ezt. Mint akinek üldözési mániája lenne, ha ezzel foglalkoznék, pedig egyáltalán nem biztos, hogy elítélnének, amiért ennyire figyelek, ennyire foglalkozom ezzel a dologgal, noha nem tudok megszabadulni a gondolattól, hogy nem értenének egyet a viselkedésemmel és a tőle elválaszthatatlan gondolataimmal.

Miért rontana rajtam a tudás?

Aztán még feküdtem az ágyon, bejött Írisz, megállt előttem, búcsúzni akart, kinyújtottam a kezem, a bordó pulóverére, a hasára csúsztattam, a szép, nyúlánk testére, markoltam, és nem tudom, miféle hangokat adtam ki magamból, de jó volt és édestestű, és a másik kezemmel a saját lábam közé nyúltam, és Írisz elnevette magát. – Milyen kurva vagy – mondta, és amikor lehajolt hozzám, és átöleltem, ugyanolyan résnyire húzódott össze a szeme, mint szombaton. Az éjsötét, a koromfekete. De nem akart nálunk aludni, mert nagyon messze estünk a munkahelyétől, ahová másnap reggel mennie kellett, és ezért elment. Kárisz kikísérte, aztán visszajött és mellém bújott, a szeplői átáradtak rám, szép, két oldalt egész picit ferdén lefelé tartó sátor szeme belém égett, pillanatokon belül erősen ellenem tartott, a hasa, a markom, a csípőhajlata és a mell, és sokáig őt szerettem, ő meg engem, és elélezve, az elkent nyálkáinkban elaludtunk. Megint véget ért egy céltalan bolyongás.